

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU: 343.12/.13

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2022.1\(60\).04](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2022.1(60).04)

EXPIRAREA TERMENULUI DE PRESCRIȚIE DE TRAGERE LA RĂSPUNDERE PENALĂ: SOLUȚIILE INSTANȚEI DE JUDECATĂ

Adriana EȘANU,
doctor în drept,
conferențiar universitar,
formator INJ
<https://orcid.org/0000-0002-7616-6547>

Gheorghe RENIȚĂ,
doctor în drept,
lector universitar, USM
<https://orcid.org/0000-0003-2722-009X>

SUMAR

În acest articol s-a evidențiat existența unei practici judiciare neuniforme privind soluția pronunțată de către instanțele de judecată atunci când a expirat termenul de prescripție pentru tragere la răspundere penală. În unele cazuri, Curtea Supremă de Justiție a dispus încetarea procesului penal. Dimpotrivă, în alte cazuri, instanța supremă a considerat corectă pronunțarea unei sentințe de condamnare, însă fără aplicarea pedepsei penale. În acest sens, am demonstrat că se poate dispune încetarea procesului penal din motivul expirării termenului de prescripție, în ipoteza în care inculpatul nu solicită examinarea fondului cazului. Totodată, în situația în care inculpatul solicită examinarea cazului și pretinde că este nevinovat, atunci instanța de judecată trebuie să cerceteze probele și să facă o concluzie de rigoare în acest sens. Astfel, dacă instanța va constata că persoana este nevinovată, ea trebuie să emită o sentință de achitare. Correlativ, în situația în care instanța va constata vinovăția persoanei, atunci ea va trebui să specifice acest lucru în motivarea sa, nu însă în dispozitivul hotărârii (sentinței/deciziei). Totodată, chiar și în această situație, instanța trebuie să elibereze inculpatul de răspundere penală, în legătură cu expirarea termenului de prescripție.

Cuvinte-cheie: termen de prescripție, practică judiciară neuniformă, pedeapsă penală, sentință de condamnare.

EXPIRY OF THE PRESCRIPTION PERIOD FOR CRIMINAL LIABILITY: THE COURT'S SOLUTIONS

SUMMARY

This article highlighted the existence of a non-uniform judicial practice regarding the solution pronounced by the courts when the limitation period for criminal prosecution has expired. In some cases, the Supreme Court of Justice has ordered the termination of criminal proceedings. On the contrary, in other cases, the Supreme Court considered it appropriate to pronounce a sentence of conviction, but without the application of a criminal penalty. In this regard, we have demonstrated that it is possible to order the termination of the criminal proceedings, due to the expiration of the limitation period in the event that the defendant does not request the examination of the merits of the case. At the same time, if the defendant requests an examination of the case and claims that he is innocent, then the court must investigate the evidence and draw a proper conclusion in this regard. Thus, if the court finds that the person is innocent, he must issue an acquittal. Correlatively, in the event that the court finds the person guilty, then he will have to specify this in his motivation, but not in the operative part of the decision (sentence / decision). At the same time, even in this situation, the court must release the defendant from criminal liability in connection with the expiration of the limitation period.

Key-words: limitation period, non-uniform judicial practice, criminal punishment, conviction.

I. Introducere

Pe 8 aprilie 2021, Procurorul General a depus la Curtea Supremă de Justiție o cerere de recurs în interesul legii (dosarul nr. 4-1ril-2/2021). Acesta a semnalat existența unei practici judiciare neuniforme privind soluția pronunțată de către instanțele de judecată atunci când a expirat termenul de prescripție de tragere la răspundere penală.

Astfel, în unele cazuri [3, 4], Curtea Supremă de Justiție a dispus încetarea procesului penal în baza art. 332 alin. (1) din Codul de procedură penală.

Acest articol prevede că, „În cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute în art. 275 pct.5)-9), 285 alin. (2), precum și în cazurile prevăzute în art. 53-60 din Codul penal, instanța, prin sentință motivată, încetează procesul penal în cauza respectivă”.

Dimpotrivă, în alte cazuri [5, 6], instanța supremă a considerat corectă pronunțarea unei sentințe de condamnare, însă fără aplicarea pedepsei penale. În acest sens, Curtea Supremă de Justiție a făcut trimitere la art. 389 alin. (4) pct. 3) din Codul de procedură penală, potrivit căruia „Sentința de condamnare se adoptă: (...) 3) fără stabilirea pedepsei, cu liberarea de răspundere penală în cazurile prevăzute în art. 57 și 58 din Codul penal, cu liberarea de pedeapsă în cazul prevăzut de art. 93 din Codul penal sau al expirării termenului de prescripție”.

Procurorul General a optat pentru cea de-a doua orientare jurisprudențială, susținând pronunțarea unei decizii obligatorii de către Curtea Supremă de Justiție, prin care să se soluționeze problema de drept ridicată în sensul emiterii unei sentințe de condamnare, cu liberarea de pedeapsă penală, în condițiile în care termenul de prescripție de trageră la răspundere penală a expirat, iar în rezultatul cercetării judecătorești a fost constatată vinovăția inculpatului în săvârșirea faptei penale pentru care a fost trimis în judecată.

Problema abordată de către autorul cererii de recurs în interesul legii nu este una nouă. Din acest motiv, este salutară unificarea practicii judiciare în materie. Vor beneficia atât subiectele care aplică legea penală, cât și, mai ales, justițiabilii. Însă, prin Încheierea Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 3 februarie 2022 [8], s-a dispus ridicarea excepției de neconstituționalitate a sintagmei „sau al expirării termenului de prescripție” din dispoziția art. 389 alin. (4) pct. 3) Cod de procedură penală cu sesizarea Curții Constituționale a Republicii Moldova. De reținut că prin sesizarea Curții Constituționale nu se solicită oferirea unei interpretări privind aplicarea normei de drept procedural, ci efectuarea controlului constituționalității legii ce urmează a fi aplicată la judecarea recursului în interesul legii, în strictă conformitate cu prevederile art. 4 alin. (1) lit. a) din Codul jurisdicției constituționale.

Fără a intra în polemică, în acest studiu ne propunem să oferim soluții referitoare la problema ridicată, plecând de la prevederile legale incidente, precum și ținând cont de practica relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO).

II. Discuții și rezultate

Vom începe prin a preciza că „prin prescripție se înțelege, în general, stingerea unui drept prin trecerea timpului, potrivit condițiilor prevăzute de lege” [1].

Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM) face distincție între *prescripția tragerii la răspundere penală* (art. 60) și *prescripția executării sentinței de condamnare* (art. 97).

Conform art. 60 alin. (1) CP RM, persoana se liberează de răspundere penală, dacă din ziua săvârșirii infracțiunii au expirat următoarele termene:

- 2 ani de la săvârșirea unei infracțiuni ușoare;
- 5 ani de la săvârșirea unei infracțiuni mai puțin grave;
- 15 ani de la săvârșirea unei infracțiuni grave;
- 20 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni deosebit de grave;
- 25 de ani de la săvârșirea unei infracțiuni excepțional de grave.

Așadar, „dreptul statului de a trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni se stinge, dacă acesta nu este exercitat într-un anumit interval de timp” [2, § 19].

Instituția prescripției tragerii la răspundere penală este reglementată în coroborare cu instituția pedepsei penale. Agravarea pedepsei conduce în mod direct la schimbarea prescripției. Astfel, termenul de prescripție variază în funcție de gravitatea pedepsei [7, § 68, 69] și, implicit, în funcție de gravitatea infracțiunii.

Prescripția tragerii la răspundere penală mai este numită și „prescripția răspunderii penale”. În acest sens, s-a arătat că „[p]rescripția răspunderii penale are la bază ideea că, pentru a-și atinge scopul de realizare a ordinii de drept, răspunderea penală trebuie să intervină prompt, cât mai aproape de momentul săvârșirii infracțiunii, întrucât doar în acest fel poate fi realizată prevenția generală și cea specială, și poate fi creat, pe de o parte, sentimentul de securitate a valorilor sociale ocrotite, iar, pe de altă parte - încrederea în autoritatea legii. Cu cât răspunderea penală este angajată mai târziu față de data săvârșirii infracțiunii, cu atât eficiența ei scade, rezonanța socială a săvârșirii infracțiunii se diminuează, iar stabilirea răspunderii penale pentru săvârșirea infracțiunii nu mai apare ca necesară, deoarece urmările acesteia ar fi putut fi înlăturate sau terse. Totodată, în intervalul de timp scurs de la săvârșirea infracțiunii, autorul acesteia, sub presiunea amenințării răspunderii penale, se poate corecta, fără a mai fi necesară aplicarea unei pedepse (...). Prin urmare, pentru a nu lăsa nesoluționate *sine die* raporturi juridice de conflict, legiuitorul a reglementat prescripția răspunderii penale drept cauză de înlăturare a răspunderii penale” [2, § 19].

Prin definiție, „prescripția răspunderii penale constă în stingerea raportului juridic penal de conflict și, prin aceasta, în stingerea dreptului statului de a trage la răspundere penală persoana care săvârșește o infracțiune, după trecerea unui anumit interval de timp de la data comiterii acesteia, respectiv după scurgerea termenului de nprescripție” [2, § 20].

Totodată, de principiu, în *Mazukna împotriva Lituaniei*, CtEDO a accentuat că în cazurile când este stabilit un termen pentru investigare (*i.e.* pentru urmărirea penală), autoritățile trebuie să se încadreze în acest termen [13, § 83]. De asemenea, CtEDO a

notat că instanțele naționale trebuie să acționeze cu diligență și într-un termen rezonabil pentru a examina fondul cauzei și pentru a adopta o hotărâre până la expirarea termenului de prescripție [13, § 86].

Cu alte cuvinte, Curtea de la Strasbourg a transmis un mesaj cât se poate de clar și răspicat: statele trebuie să asigure examinarea cauzelor penale în interiorul termenului de prescripție pentru tragere la răspundere penală. În ipoteza în care această exigență a fost sfidată și, în consecință, s-a dispus încetarea procesului penal din cauza expirării termenului de prescripție de tragere la răspundere penală, au apărut probleme legate de respectarea drepturilor victimelor infracțiunii. În astfel de situații, atunci când există o victimă a infracțiunii (titular al vreunui drept fundamental garantat de CEDO), CtEDO a constatat, în funcție de circumstanțele particulare ale fiecărui caz, o încălcare a art. 2 (dreptul la viață), a art. 3 (interzicerea torturii) [16, §§ 23-39; 17, §§ 65-72] sau a art. 4 (interzicerea sclaviei și a muncii forțate) [19, § 146] din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, sub aspect procedural.

Prin urmare, pentru evitarea condamnării Republicii Moldova de către CtEDO pentru situații similare, autoritățile ar trebuie să acționeze prompt și cu diligența necesară în interiorul termenului de tragere la răspundere penală.

Cu privire la prescripția executării sentinței de condamnare, conform art. 97 alin. (1) CP RM, sentința de condamnare nu se pune în executare, dacă acest lucru nu a fost făcut în următoarele termene, calculate din ziua în care aceasta a rămas definitivă:

- a) 2 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune ușoară;
- b) 6 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune mai puțin gravă;
- c) 10 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune gravă;
- d) 15 ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune deosebit de gravă;
- e) 20 de ani, în caz de condamnare pentru o infracțiune excepțional de gravă.

Prescripția executării sentinței de condamnare mai este numită și „prescripția executării pedepsei”. Ea „este reglementată ca o modalitate de stingere a dreptului statului de a pune în executare pedeapsa stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă și, în mod corelativ, a obligației condamnatului de a se supune acestei măsuri. De aceea, se apreciază că prescripția executării pedepsei are caracterul unei renunțări anticipate la dreptul de a cere executarea pedepsei, condiționat de trecerea unui interval de timp în care condamnatul nu a mai săvârșit nicio infracțiune” [1].

Dacă prescripția răspunderii penale are în vedere stingerea oricărei forme de răspundere pentru o faptă penală, prescripția executării pedepsei vizează consecințele unei condamnări care nu a fost pusă în executare o anumită perioadă determinată [9].

Ca o paranteză, amintim că Republica Moldova a fost condamnată de către CtEDO pentru eșecul autorităților de a-și îndeplini obligațiile pozitive privind asigurarea executării sentinței. Drept exemplu, facem referire la cauza *E.G. împotriva Republicii Moldova* (în care CtEDO a constatat încălcarea art. 3 și 8 din CEDO) [20, § 50], precum și la cazul *Natalia Lungu împotriva Republicii Moldova*. În acest din urmă caz, CtEDO a constatat o încălcare a art. 2 din CEDO, pentru că nu a fost pusă în executare o sentință de condamnare la pedeapsa cu închisoare în privința persoanelor responsabile de decesul soțului reclamantei [21, § 16-17].

După această precizare, constatăm că incidența prescripției tragerii la răspundere penală (art. 60 CP RM) și, respectiv, a executării sentinței de condamnare (art. 97 CP RM) este condiționată de lipsa și, corespunzător, prezența unei sentințe de condamnare cu aplicarea unei pedepse. Am utilizat formula „sentință de condamnare cu aplicarea unei pedepse”, deoarece conform art. 385 alin. (1) pct. 5 din Codul de procedură penală, „La adoptarea sentinței, instanța de judecată soluționează următoarele chestiuni în următoarea consecutivitate: (...) 5) dacă inculpatul trebuie să fie pedepsit pentru infracțiunea săvârșită; (...)”.

Cât privește natura juridică a prescripției de tragere la răspundere penală, este de remarcat că în jurisprudența sa, CtEDO a notat că normele în materie de prescripție sunt legi de procedură (A se vedea: cauzele *Coëme și alții împotriva Belgiei* [12, § 149], *Previti împotriva Italiei* [15, § 80], *Borcea împotriva României* [18, § 64]). În special, în cauza *Borcea împotriva României*, Curtea a statuat că normele privind prescripția nu definesc infracțiunile și pedepsele care le sancționează și pot fi interpretate ca impunând o simplă condiție prealabilă pentru examinarea cauzei [18, § 64].

În același sens este și punctul de vedere formulat ca *amicus curiae* de Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția), la solicitarea Curții Constituționale a Georgiei, cu privire la retroactivitatea regulilor în materie de prescripție, adoptat de Comisie la cea de a 78-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 martie 2009), prin care aceasta evocă jurisprudența CtEDO, care a stabilit că, dacă legea națională a unui stat consideră o regulă în materie de prescripție ca fiind mai degrabă de procedură decât de fond, este permisă modificarea acelei reguli cu scopul de a prelungi termenul de prescripție cu efect retroactiv în ceea ce privește infracțiunile pentru care nu se împlinise termenul de prescripție la momentul modificării. Mai arată că instanța de contencios al drepturilor omului nu a decis dacă o prelungire retroactivă este permisă în cazul infracțiunilor pentru care termenul de prescripție a expirat deja [10].

Totodată, Comisia de la Veneția precizează că principiul neretroactivității nu se aplică dreptului penal procedural, care e distinct de dreptul penal

substanțial. Totuși, calificarea unei dispoziții ca fiind de drept substanțial sau procedural trebuie făcută într-o perspectivă funcțională. Când un termen de prescripție este deja împlinit, principiul legalității poate fi invocat pentru a evita reactivarea sa [10].

Apropo, problema amendamentelor legislative adoptate în timpul procesului, care extind termenele de prescripție în privința infracțiunilor ce nu s-au prescis, a fost examinată de CtEDO, între altele, în cauza *Chim și Przywieczerski împotriva Poloniei* [11]. Acest aspect a fost examinat prin prisma art. 6 din CEDO, care garantează dreptul la un proces echitabil. În concepția CtEDO, regulile privind termenele de prescripție, care pot fi interpretate ca stabilind o condiție prealabilă pentru examinarea unui caz, nu au niciun efect în privința exercitării dreptului la un proces echitabil. Aplicarea amendamentului care prelungea termenele de prescripție nu constituie o încălcare a dreptului la un proces echitabil.

La rândul ei, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a reținut că „instituția prescripției penale în Republica Moldova este inserată în legea penală (lege materială)” [7, § 63]. Cu alte cuvinte, se sugerează că instituția prescripției penale este una de drept substanțial. Prin urmare, instanțele de judecată trebuie să se conducă de Codul penal atunci când este invocată prescripția tragerii la răspundere penală.

În cauza *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei* (Fond), Marea Cameră a CtEDO a precizat că art. 7 din CEDO se opune impunerii unei sancțiuni de natură penală unei persoane, fără angajarea și declararea în prealabil a răspunderii sale penale [14, § 251]. Totuși, nu este necesar ca declararea răspunderii penale să fie enunțată într-o hotărâre penală de condamnare formală a inculpatului [14, § 252]. În sensul dat, aplicabilitatea acestei dispoziții nu are ca efect impunerea „incriminării” de către state a procedurilor care, în exercitarea puterii lor discreționare, nu intră în cadrul dreptului penal în sens strict [14, § 253].

Eliminând astfel necesitatea unei proceduri penale *stricto sensu* în *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei*, CtEDO a examinat dacă există cel puțin o declarație formală de angajare a răspunderii penale anterior impunerii sancțiunii penale (în speță, aplicarea confiscării speciale). Unul dintre reclamânți a fost trimis în judecată pentru lotizare ilegală, dar nu a fost condamnat ca urmare a intervenției prescripției. Totuși, s-au confiscat integral terenurile lotizate ilegal.

Deoarece instanțele naționale au constatat că au fost întrunite toate elementele constitutive ale infracțiunii de lotizare ilegală și au constatat că procesul penal a încetat doar ca urmare a intervenției prescripției, CtEDO a concluzionat că a existat o „condamnare” în sensul art. 7 din CEDO, astfel încât nu a fost încălcată această prevedere în cazul reclamantului [14, § 258-261].

Raportând cele menționate *supra* la problema de drept pusă în discuție, reținem că se poate întâmpla ca, pe parcursul procesului penal, inculpatul

să solicite încetarea procesului penal din motivul expirării termenului de prescripție, fără a pretinde la examinarea probelor, audierea martorilor etc. În astfel de situații, instanțele trebuie să pronunțe o sentință de încetare a procesului penal.

În schimb, în ipoteza în care inculpatul solicită examinarea cazului și pretinde că este nevinovat, atunci instanța de judecată trebuie să analizeze probele și să facă o concluzie de rigoare în acest sens. Astfel, dacă instanța va constata că persoana este nevinovată, ea trebuie să emită o sentință de achitare.

În contrast, în cazul în care instanța va constata vinovăția persoanei, atunci ea va trebui să specifice acest lucru în motivarea sa, nu în dispozitivul sentinței. Totodată, chiar și în această situație, instanța trebuie să elibereze inculpatul de răspundere penală în legătură cu expirarea termenului de prescripție. În orice caz, o asemenea sentință va fi considerată una de „condamnare”, în sensul art. 7 din CEDO, așa cum a decis CtEDO în cazul *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei*.

Așadar, art. 332 alin. (1) din Codul de procedură penală poate fi aplicat atunci când inculpatul a solicitat încetarea procesului penal din motivul expirării termenului de prescripție, fără a pretinde cercetarea probelor, audierea martorilor etc. Altfel spus, nu se solicită examinarea fondului.

Corelativ, constatăm o incoerență dintre art. 389 alin. (4) pct. 3) din Codul de procedură penală și, respectiv, art. 60 CP RM. Această incoerență urmează a fi soluționată în favoarea persoanei și, respectiv, urmează să fie aplicat art. 60 CP RM, chiar și atunci când inculpatul a solicitat examinarea cazului și pretinde că este nevinovat. Firește, într-o asemenea ipoteză, în partea motivatoare a hotărârii se va indica dacă persoana este sau nu vinovată de comiterea infracțiunii incriminate, dar nicidecum nu în dispozitivul hotărârii (sentință/decizie). În caz contrar, va fi golit de conținut art. 60 CP RM. Această soluție este justificată prin prisma cazului *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei*.

III. Concluzii și recomandări

Ca rezultat al studiului efectuat, redăm *infra* următoarele concluzii și recomandări:

- 1) Codul penal al Republicii Moldova face distincție între *prescripția tragerii la răspundere penală* (art. 60) și *prescripția executării sentinței de condamnare* (art. 97). Această distincție trebuie respectată și de către subiecții îndrituiți cu aplicarea legii penale.
- 2) Din perspectiva naturii juridice a prescripției de tragere la răspundere penală, CtEDO a notat că normele în materie de prescripție sunt legi de procedură (e.g. cazul *Coëme și alții împotriva Belgiei*, *Previti împotriva Italiei*, *Borcea împotriva României*). În schimb, conform concepției Curții Constituționale a Republicii Moldova, se sugerează că instituția

prescripției penale este una de drept substanțial (*i.e.* Hotărârea Curții Constituționale nr. 14 din 27 mai 2014).

- 3) Instanțele naționale trebuie să acționeze cu diligență și într-un termen rezonabil pentru a examina fondul cauzei și pentru a adopta o hotărâre până la expirarea termenului de prescripție.
- 4) Se poate de dispus încetarea procesului penal în baza art. 332 alin. (1) din Codul de procedură penală, din motivul expirării termenului de prescripție, în ipoteza în care inculpatul nu solicită examinarea fondului cauzei.
- 5) În ipoteza în care inculpatul solicită examinarea cauzei și pretinde că este nevinovat, atunci instanța de judecată trebuie să cerceze probele și să facă o concluzie de rigoare în acest sens. Astfel, dacă instanța va constata că persoana este nevinovată, ea trebuie să emită o sentință de achitare. În situația în care instanța va constata vinovăția persoanei, atunci ea va trebui să specifice acest lucru în motivarea sa, nu însă în dispozitivul hotărârii (sentinței/deciziei). Totodată, chiar și în această situație, instanța trebuie să libereze inculpatul de răspundere penală în legătură cu expirarea termenului de prescripție în baza art.60 CP RM. În orice caz, o asemenea sentință va fi considerată una de „condamnare”, în sensul art. 7 din CEDO, așa cum a decis CtEDO în cazul *G.I.E.M. SRL și alții împotriva Italiei*.

Referințe bibliografice:

1. Decizia Curții Constituționale a României nr. 511 din 12 decembrie 2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 125 alin. 3 din Codul penal. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/154951> (vizitat la 22.12.2021).
2. Decizia Curții Constituționale a României nr. 443 din 22 iunie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 alin. (3) din Codul penal. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/194211> (vizitat 22.12.2021).
3. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 12 februarie 2019. Dosarul nr. 1ra-192/2019. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13109 (vizitat 23.12.2021).
4. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 19 februarie 2019. Dosarul nr. 1ra-329/2019. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=13053 (vizitat 23.12.2021) Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 17 noiembrie 2020. Dosarul nr. 1ra-2085/2020. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17261 (vizitat 24.12.2021).
5. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 25 ianuarie 2021. Dosarul nr. 1ra-539/2021. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17738 (vizitat 23.12.2021).
6. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 5 aprilie 2021. Dosarul nr. 1ra-875/2021. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18392 (vizitat 21.12.2021).
7. Hotărârea Curții Constituționale nr. 14 din 27 mai 2014 pentru controlul constituționalității Art. II al Legii nr. 56 din 4 aprilie 2014 pentru completarea articolului 60 din Codul penal al Republicii Moldova (prescripția tragerii la răspundere penală) (Sesizarea nr. 27a/2014). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 364-365.
8. Încheierea Plenumului Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție din 3 februarie 2022. Dosar nr. 4-1ril-2/21. http://jurisprudenta.csj.md/db_plen_penal.php (vizitat 01.03.2022).
9. Opinia separată la Decizia Curții Constituționale a României nr. 511 din 12 decembrie 2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 125 alin. 3 din Codul penal. <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/154951> (vizitat 23.12.2021).
10. *Amicus Curiae* Brief for the Constitutional Court of Georgia on the Retroactivity of Statutes of Limitation and the Retroactive Prevention of the Application of a conditional sentence adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary Session (Venice, 13-14 March 2009), CDL-AD(2009)012-f. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2009\)012-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2009)012-e).
11. Case of *Chim și Przywieczerski v. Poland*, ECHR, 12 April 2018. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-182169> (vizitat 13.01.2022).
12. Case of *Coëme and Others v. Belgium*, ECHR, 22 June 2000. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59194> (vizitat la 25.12.2021).
13. Case of *Mažukna v. Lithuania*, ECHR, 11 April 2017. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172656> (vizitat la 23.12.2021).
14. Case of *G.I.E.M. S.r.l. and Others v. Italy* [GC], ECHR, 28 June 2018. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184525> (vizitat 23.12.2021).
15. *Affaire Previti c. l'Italie*, (dec.), CEDH, 12 février 2013. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117033> (vizitat 22.12.2021).
16. *Affaire İbrahim Demirtaş c. Turquie*, CEDH, 28 octobre 2014. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147620> (vizitat la 23.12.2021).
17. *Affaire Mehmet Yaman c. Turquie*, CEDH, 24 février 2015. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152421> (vizitat la 25.12.2021).
18. *Affaire Borcea c. Roumanie*, (dec.), CEDH, 22 septembre 2015. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158117> (vizitat la 23.12.2021).
19. *Affaire T.I. et autres c. Grèce*, CEDH, 18 juillet 2019. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194441> (vizitat 23.12.2021).
20. *Affaire E.G. c. République de Moldova*, CEDH, 13 avril 2021. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-209077> (vizitat la 23.12.2021).
21. *Affaire Natalia Lungu c. République de Moldova*, CEDH, 18 janvier 2022. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-215165> (vizitat 23.12.2021).